

A Tokaji Múzeum és a Világörökségi Bormúzeum intézményének és épületeinek története

Tokaji Múzeum
3910 Tokaj, Bethlen G. u. 7.
☎ +36 47 352 636
✉ info@tokajimuzeum.hu

Világörökségi Bormúzeum
3910 Tokaj, Serház út 55.
☎ +36 47 552 050
✉ info@bormuzeum.eu

A Tokaji Múzeum és a Világörökségi Bormúzeum intézményének és épületeinek története

A régmúlt emlékei, a múzeumügy iránti érdeklődés **az első világháborút követő években** erősödött fel Tokajban. A két világégés közötti időben több **tanár és tanítványaik foglalkoztak Tokaj múltjának kutatásával**, úgynevezett régészeti figyelőszolgálatot láttak el, amatőr ásatások résztvevői voltak. Az összegyűjtött anyagnak a **helyi iskola** adott otthont, mely jelentős szerepet kapott az oktatásban, nevelésben, de sajnos anyaga a háborúban megsemmisült.

Ezen munka a **második világháború után** is tovább folytatódott Pap Miklós tanár úr vezetésével. Elsősorban Tokajban kallódó értékeket mentettek meg, majd később a gyűjtőterület kiterjedt a szomszédos településekre is. Újra működött a figyelőszolgálat. A régmúlt értékei az iskolában, majd a **görögkeleti templomban** kaptak helyet. A **múzeumalapító és a tokaji helytörténeti gyűjteményt több évtizeden át életben tartó személy Pap Miklós** volt.

A Tokaji Múzeum első igazi otthona tehát a görögkeleti templom lett, ahol Tokaj múltja címmel önálló kiállítása is megnyílt, és már **1962-ben a megyei múzeumi szervezet kötelékébe került**. Miután a templom alkalmatlanná vált múzeumi célokra, **1974-ben** a templommal szemben, egy több száz éves borpincében nyílt meg a **Tokaji Pince-múzeum**, amely a tokaji történetét mutatta be a kezdetektől egészen az 1970-es évekig. A Pince-múzeum az új tokaji múzeumi épület átadásáig töltötte be hivatását.

1978-ban Borsod-Abaúj-Zemplén megye megvásárolta a Tokaj főterén álló **görög kereskedőházak** egyikét, az úgynevezett Karácsony-házat, amelyben végleges otthonra talált a Tokaji Múzeum.

A Tokaji Múzeumnak helyet adó **műemléki épület** a Tokaj főterén álló polgárházak egyike. Főként a 18. században a Balkánról származó, vegyes etnikumú kereskedő-népesség, összefoglaló néven a görögök monopolizálták a borkereskedelmet. A görögök kompániába szerveződve különleges jogokat élvező kereskedőtársulatot hoztak létre, szorgalmas munkájukkal, sokszor ravasz üzleti fogásaikkal rendkívüli haszonra tettek szert. Ez a gazdagság tükröződik a Tokaji Múzeumnak helyet adó épületen is.

Az egyemeletes, rendkívül igényesen megszerkesztett, szépen tagolt lakóházat 1790 táján a módos, görög eredetű Karácsony család építtette. A 19. században a Szaszaráthok tulajdonába került, akik szintén a legjelentősebb tokaji kereskedőfamíliák közé tartoztak. A lakóház kívül-belül gazdagon díszített. Az épület belső tereinek némelyikét páratlan értékű falfestmények ékesítik.

A homlokzati középrizalitban elhelyezkedő emeleti nagyterem a kor jellegzetes copf ornamentikáját viseli, amibe azonban sajátos keleti ízek keverednek. A parapet fölötti pászmákban egzotikus, kaftános, turbános figurák vonulnak, mintha a ház régi gazdái gyülekezésének lennének szemtanúi. A falakat borító falfestmények a legutóbbi időkig rejtve voltak. A mész- és festékrétegek szerencsésen megőrizték a festményeket, amelyek közel két évig tartó restaurátori munka eredményeként váltak láthatóvá.

A múzeumépület **felújítása** során az Országos Műemléki Felügyelőség szakemberei szellemes technikai megoldással kiváltották az eredeti fedélszéket, és így a héjazat alatt egy nagy légterű, összefüggő padlásteret nyertek. A padlás **építészeti látványossága** a hatalmas, **több elhúzásból összehozott központi kémény**, amely a helyreállítás után a tér középpontjában teljes szoborszerű szépségében jelenik meg.

Béres Béla tokaji esperes-plébános **1981-ben ajánlotta fel** kedves városa múzeumának több évtizeden át, nagy szakértelemmel gyűjtött **800 tételes kollekcióját**, melyben akkor már használaton kívüli, ám iparművészeti és jelentős egyházművészeti-, liturgiai tárgyak, ikonok, apácamunkák, könyvek voltak.

A négyszintes épületben **1985. május 22-én nyílt meg egy új, igen gazdag, vegyes tematikájú kiállítás.**

2015-ben homlokzat- és külső felújítás, valamint a nyílászárók cseréje történt.

2016-ban megújultak a kiállítási terek, mivel a tárgyanyag egy jelentős része a padlásról és a pincéből átkerült a Világörökségi Bormúzeum épületébe.

Az üresen maradt padlástérbe tartós bérletben került be Makoldi Sándor festőművész és tokaji születésű felesége Makoldi Sándorné Pap Gizella több ezer darabból álló **néprajzi magángyűjteménye**. A több évtizeden át tartó gyűjtésből azokat a tárgyakat válogatták ki, ami az utóbbi több száz év kultúrájára lehetett jellemző.

2019-ben készült el a Tokaji Múzeum pincéjének északi ágában kialakított **új, interaktív állandó kiállításunk** „**Jó szerencsét!**” címmel. A tárlat Tokaj és környéke (a Tokaji-hegység déli része) **kőbányászatát**, annak XIX. század végi, XX. század eleji néhány sajátosságát mutatja be. Az új kiállítás forrását a muzeális intézmények szakmai támogatását célzó *Kubinyi Ágoston Program 2019* tette lehetővé.

2024-ben újult meg a Béres Béla egyházművészeti gyűjtemény. A megújítás koncepciója az volt, hogy fennmaradt fotók alapján, a lehető leghűbben rekonstruálja az 1953 - 1982 között Tokajban szolgált esperes-plébános dolgozószobájának elrendezését, ugyanakkor a 21. Századi elvárásoknak megfelelően interaktív tudástárat is biztosítson az érdeklődőknek, kutatóknak.

A **Világörökségi Bormúzeum**nak helyet adó **egykori serház 1790 körül épült**. Erről egy 1790-ben készített kéziratos várostérkép tanúskodik, melyen az egyemeletes épület mellett a terület Serház utcai frontján két szárazmalom is elhelyezkedett. **Tulajdonosa ekkor a magyar királyi kincstár** volt.

1796-ból fennmaradt Georg Kitzling osztrák építészmérnök feltárási rajza, ami alapján meggyőződhetünk arról, hogy a vastag falú, barokkos kőpárkányzatú ablakokkal ellátott építmény alsó szintjén voltak a **sernevelő helyiségei**, s ezektől boltozatos csatorna vezetett a Bodrogig. **Az emeleti szinten valószínűleg a serfőzde munkásai és a kincstári uradalom alkalmazottai laktak.**

A **18. és főleg a 19. században jelentős zsidó bevándorlás** történt a Habsburg Birodalom majd később az Osztrák-Magyar Monarchia részét képező Morvaországból és Galíciából (a mai Lengyelország déli és Ukrajna nyugati része) Magyarország irányába. Közülük sokan Tokaj-Hegyalján telepedtek le, akiknek a **fő tevékenységi körébe a borkereskedelem** tartozott, mintegy kiszorítván ebből az ágazatból a vegyes etnikai összetételű, balkáni eredetű, összefoglalóan görögökként nevezett kereskedőket. Ezen jövedelmező tevékenységük folytán nagy vagyonra tettek szert, és fontos gazdasági kulcspozíciókat töltöttek be Tokaj-Hegyalján egészen a második világháborúig.

Ezekkel az eseményekkel magyarázható, hogy **a serház a tokaji izraelita hitközség tulajdonába került** és 1874-ben **zsidó iskola**, valamint **rituális fürdő** (mikve) létesült az épületben. A tanterem az emeleten, a fürdő pedig a földszinten lett kialakítva, de **itt lakott többek között a rabbi, a hitközségi jegyző, a főkantor, a kántor és a sakter is** az 1930-as években.

Seiler Mór adományából 1928-ban új tanteremmel egészítették ki, ami imaházul is szolgált. Az iskolát 1948-50-ben államosították, majd visszaadták a hitközségnek, mivel az épületben vallási létesítmények is voltak.

Miután a hitközség 1962-ben a zsinagógát - annak romló állapota miatt - eladta a tokaji Földműves Szövetkezetnek, az iskolában lakásokat alakítottak ki. A fürdő helyén az **1980-as években kerámiaműhely működött.**

Az ezt követő évtizedekben az épület állapota jelentősen leromlott. Európai Unió és önkormányzati forrásokat felhasználva, a **teljes felújítás után** 2015. november 10 – től mint tokaji **Világörökségi Bormúzeum** 2000 m²-en várja a látogatókat.

A négyszintes, impozáns épületben a tradíciók tisztelete és a kor elvárásainak eleget tevő, újító megoldások szervesen összekapcsolódnak. A múzeum **a Tokaj-hegyaljai borvidéken kívül** (amelyet az UNESCO 2002-ben a világörökség részévé nyilvánított) **9 európai világörökségi borvidéket**, köztük osztrák, német, svájci, olasz, francia és portugál termőterületeket mutat be. Emellett megismerhetők a **szőlészeti és borászati eszközök**, valamint a **kádármesterség szerszámai is**. A különféle **interaktív**

eszközök, köztük a majdnem az összes teremben fellelhető **elektronikus tárlatvezetők** segítik a szemlélődést és kicsiknek, nagyoknak egyaránt maradandó élményeket nyújtanak.

Borászat és klímaváltozás címmel **új, állandó kiállítással** gazdagodtak a Tokaji Múzeum és a Világörökségi Bormúzeum termei is. A *„Game On! – Ne hagyd, hogy az éghajlatváltozás véget vessen a játéknak!”* egy közép- és kelet-európai országban átívelő, 8 országban, 10 projektpartnerből álló konzorcium kezdeményezése a fiatalság aktivizálására. Kiállító tereinkben a biodiverzitás megőrzése-, valamint a kárenyhítés és alkalmazkodás témaköreit játékos formában igyekszünk eljuttatni a látogatókhoz hét múzeumi tevékenységen keresztül.

2025-ben a Németországban élő Sailer Michael ajándékozta a múzeumnak 90 db-os **dugóhúzó készletét**. A tisztítás és leltározás után – eleget téve a gyűjtő és volt tulajdonos kérésének - a Világörökségi Bormúzeum egyik földszinti termében állítottuk ki.

A felszín alatt pedig jóval több rejtőzik: generációk találkozási pontja és a kulturált szórakozás tárháza.

A Világörökségi Bormúzeum és a Tokaji Múzeum összefonódása különleges kalandokat tartogat. Próbálják ki személyesen is!

Tokaj, 2026. szeptember 4.